

A fehértorkú denevér magyarországi előfordulása és búvóhely preferenciája

(VI. Magyar Denevérvédelmi Konferencia, Mártély – 2007. október 12-14.)

Bihari Zoltán¹ – Estók Péter – Gombkötő Péter – Petrovics Zoltán

¹Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum

Természetvédelmi, Állattani és Vadgazdálkodási Tanszék

bihari@agr.unideb.hu

Distribution and habitat preference of the Parti-coloured bat in Hungary

The paper is overview the distribution of *Vespertilio murinus* in Hungary and reporting on the first known Hungarian colonies of it. Two colonies were discovered in the North-Eastern part of the country in mountainous areas. One male colony with 39 specimens and one nursing colony with 181 females were discovered. The latter was the first evidence of the reproduction of the species in Hungary, and in addition it is one of the largest known nursery colony in Europe.

Bevezetés

A fehértorkú denevér (*Vespertilio murinus* Linnaeus 1754) egy Palearktikus elterjedésű faj, mely Európa nyugati részétől egészen Kelet-Ázsiáig elterjedt. Európában Franciaország keleti tartományaitól a Kaukázusig, illetve Dél-Skandináviától Görögország északi területeiig megtalálható (Mitchell-Jones et al. 1999). A fehértorkú denevért vándor fajnak tartják, mely esetenként akár 1000 km-es távolság megtételére is képes (Baagøe 2001). Elterjedtsége ellenére azonban nagyon kevés információval rendelkezünk a faj ökológiáját és viselkedését illetően (Schober and Grimmerger 1993). mindössze néhány tucat nyári vagy téli búvóhelye ismert egész Európában. A legnagyobb teelő kolóniáját, 250 példánnyal, Rostock közelében találták (Zöllick et al. 1989). A legnagyobb szülőkolónia Svájcban ismert, ahol 328 nőstény tartózkodik együtt egy búvóhelyen, de összesen 526 nőstény használ együttesen 3 búvóhelyet. A nyári szálláshelyein a legnagyobb kolóniát 100 nőstény alkotta Ausztriában, melyet a kölykökkel együtt 150 példányra becsültek (Freitag 1993).

Lengyelországban 155 egyedes kolónia a legismertebb (Bronisław W. Wołoszyn személyes közlés). Hazánkban a fehértorkú denevér meglehetősen ritka, bár szinte az egész ország területén előkerült már 1-1 példány hálózás közben, megsérülve, vagy bagolyköpetből (Cserkész 1998, Estók 1998, Endes 1988, Gombkötő et al. 1996, Schmidt & Topál 1970-71, Szentgyörgyi 1995, Topál 1976). Az intenzív épületlakó denevér monitoring ellenére csak magányos egyedek kerültek elő templomokból. Szintén magányos egyedeket, többnyire teelő hímekeket találtak a nagyobb városaink épületeiben. Kutatásunk célja a faj eddig ismert búvóhelyeinek áttekintése és az újonnan felfedezett kolóniák ismertetése.

Anyag és módszer

Összegyűjtöttük és elemeztük valamennyi hazai publikált és általunk ismert nem publikált fehértorkú denevér előfordulási adatot.

A kutatásaink során két jelentős kolóniát találtunk, melyeket részletesebben tanulmányoztuk. Az egyik Mátraszentistván egy földszintes házban volt, melyet 2001-ben és

2006-ban ellenőriztünk. A másik szülőkolónia Erdőbényén, egy kőbányában volt, egy sziklafal repedésében. Mindkét kolónia esetében közvetlen megfigyelhető volt az állatok egy része, illetve kirepüléskor számlálást végeztünk. Hálózást is végeztünk, de csak a faj és a nem biztos meghatározása céljából.

Eredmények

A Magyar Emlőstani Adatbázisban az alábbiakban ismertetett két kolónia kivételével 64 egyed megkerüléséről van adat. Ezeket elemezve azt találtuk, hogy legtöbb (18) esetben hálózás segítségével sikerült kimutatni a fajt egy területről. Rögtön azonban ez után ott van a nagyvárosokban véletlenszerűen megkerült 14 egyed, melyek vagy szobába bepépültek, vagy sérülten találták őket az utcán. Ez a nagy esetszám arra utal, hogy a városainkban jelentős számban fordulhatnak elő. 12 példány bagolyköpetből (főként *Tyto alba*) került elő, ami szintén az urbanizációra utal, hiszen a gyöngybagoly főként a templomi kirepüléskor kapja el a denevért. 15 példányról nem tudjuk hogyan került meg, míg néhány további adat élő állat megfigyeléséből, mumifikált tetem megtalálásából származik.

Kolóniáról korábban nem volt ismeretünk Magyarországról. Bejelentésnek köszönhetjük azt a két ismert kolóniát, melyet eddig egyedülállóként ismertünk meg hazánk területéről. A mátraszentistváni kolóniát 2001.07.16.-án látogattuk meg először, mikor 30-35 egyedet sikerült megszámolni egy részben. 2006.07.04-én a kirepülő egyedeket számoltuk, melynek eredményeként 39 egyedet számoltunk. Ugyanekkor hálózást is végeztünk, melynek eredményeként 10 egyedet sikerült befogni, melyek valamennyien hímeknek bizonyultak. Július végére a denevérek elköltöztek (a tulajdonos szóbeli közlése).

Az erdőbényei kolóniát 2006.06.17-én fedeztük fel. A sziklafal repedésébe benézve nőstényeket lehetett látni, melyeken 1-2 napos kölykök kapaszkodtak. Este a kirepülést kezdtük számlálni, de időközben az eleredő

eső miatt a kirepülés megszakadt, mindössze 25 denevér hagyta el a repedést. Három nappal később ismét ellenőriztük a búvóhelyet, de ekkor egyetlen denevér sem tartózkodott benne. 2006.06.24-én újabb ellenőrzést végeztünk, mikor 181 denevér kirepülését tudtuk rögzíteni. Az első egyed 20.52-kor hagyta el a repedést, az utolsó 21.28-kor. A kirepülés után a repedést tüzetesebben megnéztük, és két egymástól elkülönülten kapaszkodó kölyöksoportot figyeltünk meg. Az egyik csoportban még szőrtelen 3-4 napos kölykök voltak, míg a másikban 10 napos körüli, már fehér szőrzettel borított kölykök.

Eredmények értékelése

A szülőkolónia sziklafalban történő metelepedése új információinak számít Európában. A fehértorkú denevér épületekben telepszik meg Észtországban (Matti Masing szóbeli közlés), Romániában (Dumitru Murariu szóbeli közlés), és Németországban (Helversen et al. 1987). Faodúban találták kolóniáját Lengyelországban (Bronisław W. Wołoszyn szóbeli közlés).

Télen számos hímét találtak nagyvárosokban, magas épületekben Romániában (Dumitru Murariu szóbeli közlés), Szlovákiában (Marcel Uhrin szóbeli közlés), Norvégiában (Per Ole Syvertsen szóbeli közlés) és Németországban (Peter Boy szóbeli közlés). Szlovákiában erdészházban találták meg (Marcel Uhrin szóbeli közlés), Németországban pedig sziklahasadékban (Peter Boy szóbeli közlés).

Jelenleg nem ismert, hogy a hazai fehértorkú denevérek hol telelnek át. A számos nagyvárosi téli adat arra utal, hogy legalábbis a hímek a településeken telelnek át. Mindössze egyetlen megfigyelés utal arra, hogy talán a bánya sziklafalában alusszák téli álmukat: 2005 telén Erdőbényén a bánya falán, mindössze 50 méterre a nyári szálláshelytől egy holló a sziklarepedésből szedegetett ki denevéreket. Feltehetően fehértorkú denevér volt az áldozat, de távcsövön keresztül a faj meghatározás nem volt lehetséges.

Irodalom

- Baagøe, H. J. 2001: *Vespertilio murinus* (Linnaeus, 1758) – Zweifarbfledermaus. In: Krapp, F. (ed), Handbuch der Säugetiere Europas, Band 4: Fledertiere (Teil I). *Aula Verlag Wiebelsheim* 473-514.
- Cserkés, T. 1998: Presence of bats in owl pellets collected in Northern Hungary *Hungarian Bat Research News* 3: 36-39.
- Estók, P. 1998: The parti-coloured bat *Vespertilio murinus* in owl pellets from Hungary. *Hungarian Bat Research News* 3: 21-22.
- Endes, 1988. A tiszai Alföld denevérfaunájának vizsgálata. *Természettudományos Tájékoztató*, I: 62-67. Debrecen
- Freitag B. 1993: Erster Fortpflanzungsnachweis der Zweifarbfledermaus *Vespertilio murinus* Linnaeus, 1758 (Chiroptera, Vespertilionidae) in Österreich und neue Funde in der *Steiermark. Mitt. naturwiss. Ver. Steiermark* 123, 219-221.
- Gombkötő P., Bihari Z. & Estók P. 1996: Az óriás korai denevér (*Nyctalus lasiopterus*) és fehértorkú denevér (*Vespertilio murinus*) újabb előfordulása Észak-Magyarország területén. *Denevérkutatás*, 2: 38-39.
- Helversen O., Esche M., Kretschmar F. & Borchert N. 1987: Die Fledermause Südbadens. *Mitt. Bad. Landesver. Naturk. Naturschutz N. F.*, 14: 409-475.
- Mitchell-Jones A. J., Amori G., Bogdanowicz W., Krystufek B., Reijnders P.J.H., Spitzenberger F., Stubbe M., Thissen J.B.M., Vohralik V. & Zima J. 1999: The atlas of European Mammals. *The Academic Press, London*. 496 pp.
- Schmidt, E. & Topál, Gy. 1970-71: Denevérmadarványok magyarországi bagolyköpetekből. *Vertebr. Hungr.*, 12: 93-102.
- Schober W. & Grimmberger E. 1993. Bats of Britain and Europe. The Hamlyn Publishing Group Limited, London, 224 pp.
- Szentgyörgyi, P. 1993. A baglyok denevérfogyasztásáról. *Calandrella*, VII/1-2: 86-94.
- Topál Gy. 1976: New Records of *Vespertilio murinus* (Linnaeus) and of *Nyctalus lasiopterus* (Schreber) in Hungary. *Vertebrata Hungarica* 17: 9-14.
- Zöllick, H., Grimmberger, E. & Hinkel, A. 1989: Erstnachweis einer Wochenstube der Zweifarbfledermaus, *Vespertilio murinus* L., 1758, in der DDR und Betrachtungen zur Fortpflanzungsbiologie. *Nyctalus* 2 (6): 485-492